

*מסכת עבודה זרה דף ה'

אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן, כל העושה מצוה אחת בעולם הזה, מקדימתו והולכת לפניו לעולם הבא, שנאמר: "וְהָלַךְ לִפְנֵיךָ צְדָקָה". וכל העובר עבירה אחת, מתלבשת עליו והולך עמו ליום הדין, שנאמר: "וְלִפְתּוֹ אֶרְחוּת דְרָכָם וגו'". רבי אלעזר אומר, העבירה קשורה בו ככלב, שאצל יוסף בסרובו לאשת פוטיפר נאמר: "וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ" בעולם הזה, "לְהִיּוֹת עִמָּהּ" בעולם הבא.

ישראל ללא חטא העגל היו במדריגת מלאכים
אמר ריש לקיש, בואו ונחזיק טובה לאלו שעשו את העגל, שאם הם לא היו חוטאים, כיון שהיו כמלאכים לא היו מולידים ילדים, ואנו לא באנו לעולם, שנאמר: "אֲנִי אֲמַרְתִּי וכו' וּבְנִי עָלִיוֹן פִּלְגָם" וכיון שחבלתם מעשיכם ממשיך הכתוב ואומר "אָכֵן פָּאָדָם תְּמִיתוּן". שואלת הגמרא, והאם לא היו מולידים באופן שלא היו חוטאים, והרי התורה צוותה: "וְאַתָּם פָּרוּ וּרְבוּ וכו'?" עונה הגמרא, שיתכן היה לפרש שהכוונה שהציווי יהיה עד סיני. שואלת הגמרא, והרי גם מיד לאחר מעמד הר סיני נאמר: "לֹךְ אֲמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם"? עונה הגמרא, שיתכן היה לפרש שהכוונה שיחזרו לשמחת עונה שעד עתה נאסר להן משום 'אל תגשו אל אשה', אבל אינם חייבים להוליד. שואלת הגמרא, והרי נאמר לפני חטא העגל: "לִמְעַן יִיטֵב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם", הרי שיהיו להם בנים? עונה הגמרא, היה שייך לפרש שהכוונה לבנים שעמדו על הר סיני, ולא שיצטרכו להוליד אחרים.

אילולי ישראל חטאו בעגל לא היינו שואלת הגמרא, והאם לא היה להם ציווי "פרו ורבו", והרי דרש ריש לקיש את הכתוב: "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם", וכי ספר היה לו לאדם הראשון? אלא מלמד שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור ופרנסיו. כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא, שמח בתורתו ונתעצב במיתתו, ואמר את הכתוב: "וְלִי מֶה יִקְרוּ רַעֲיָה קָלִי". ואמר רבי יוסי, אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שנבראו מבראשית ונתנו במקום הנקרא 'גוף'²¹ אלא עונה הגמרא, אין הכוונה שבאמת לא היינו באים לעולם, אלא שאם לא היו חוטים לא היינו נחשבים כלפיהם לכלום.

פרשיות שנכתבו בתורה על תנאי
שואלת הגמרא, ולפי מה שהניחה שלא היו חייבים להוליד, האם לא היו מתים, והרי בתורה נאמרו הפרשות של יבמות ונחלות? עונה הגמרא, שהיה מקום לפרש שנאמרו על תנאי. ואמרת הגמרא, שמצינו שהתורה כתבה פרשיות על תנאי, שכך אמר רבי שמעון בן לקיש על הכתוב: "וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי

21 ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף א'. ומהא דנאמר (שבת ל:) שעתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח אולי י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו. תוס'.

בְּקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, שְׁכוּנַת הַכְּתוּב לַיּוֹם הַשִּׁישִׁי שֶׁל סִיּוֹן שֶׁהִקְבִּ"ה הִתְנָה עִם הַבְּרִיָּאָה, שֶׁאִם יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, יִחְזִיר אֶת הָעוֹלָם לְתוֹהוּ וּבוֹהוּ.

הַמַּחְלֻקָּת אִם הִיְתָה גְזִירַת שְׁוֹאֲלֵת הַגִּמְרָא, וְהָאֵם נִיתֵן לֹאמַר שֶׁלֹּא הָיוּ מֵתִים, וְהָרִי שְׁנִינוּ מִיתָה אַחֲרֵי קִבְלַת הַתּוֹרָה

בְּבִרְיֵיתָא, נֹאמַר: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה וְכוּ' לְמַעַן יֵיטֵב לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם לְעֹלָם", וְאֵין לֹאמַר שֶׁהַטּוֹבָה הִיא שִׁיתַּבְטֵּל מֵהֶם מְלֶאכְ הַמּוֹת, שֶׁהָרִי כָּבֵר נִגְזְרָה גְזֵרָה. אֲלֵא הַטּוֹבָה שֶׁלֹּא תִּהְיֶה אֹמֶרָה וּלְשׁוֹן שׁוֹלֵט בָּהֶן, הָרִי שֶׁהָיוּ מֵתִים?

עֲוֹנָה הַגִּמְרָא, רִישׁ לְקִישׁ אָמַר כְּתִנָּא שֶׁבְּבִרְיֵיתָא אַחֲרֵת שְׁנִינוּ, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, לֹא קִיבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְלֶאכְ הַמּוֹת שׁוֹלֵט בָּהֶן. שְׁוֹאֲלֵת הַגִּמְרָא, וְכִיצַד יִבָּאֵר רַבִּי יוֹסִי אֶת הַכְּתוּב, שֶׁמִּמֶּנּוּ מִשְׁמַע שֶׁטּוֹבָה יִקְבְּלוּ אֲבָל יִהְיֶה מִיתָה? אָמַר לֶךְ רַבִּי יוֹסִי, כְּוֹנֵנַת הַכְּתוּב שְׁכִיּוֹן וְאֵין מִיתָה, אֵין לֶךְ טוֹבָה גְּדוּלָּה מִזּוּ. וְתִנָּא קִמָּא יִבָּאֵר אֶת הַכְּתוּב 'אִכְּן כְּאִדָּם תִּמּוֹתוּן', שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַמִּילָה 'מִיתָה' לְעֵנִיּוֹת. שֶׁמִּשְׁחַטָּאוֹ שֶׁלְטוֹ בָּהֶן שׁוֹנְאִיָּהֶם הַמְּכַלִּים אֶת מִמּוֹנָם כָּל הַיּוֹם. וְכֵן אָמַר הַחֲכָם²², אַרְבַּעַה חֲשׁוּבִים כְּמֵתִים, אֱלֹהֵי הֵן: עֲנִי, סוּמָא, וּמִצּוֹרַע, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים.

וּמִפְרִסְתָּ הַגִּמְרָא מֵהֵיכָן לֹמְדִים אֶת כָּל אַרְבַּעַתָּם. 'עֲנִי' אַרְבַּעַה חֲשׁוּבִים כְּמֵת

מִמָּה שֶׁנֹּאמַר: "כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשָׁם", וּבְכָל מָקוֹם שֶׁנֹּאמַר 'נִיצִים' הַכְּוֹנָה לְדַתָּן וְאֲבִירָם, וְהֵלֵא לֹא מֵתוּ אֲלֵא שִׁירְדוּ מִנְּכֻסֵּיהֶם, וּמִכָּאֵן שֶׁעֲנִי חֲשׁוּב כְּמֵת. וּמֵהַכְּתוּב: "אֵל נָא תְּחִי כְּמֵת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמֹ וַיֵּאכַל חֲצִי בְּשָׂרוֹ" לֹמְדִים שֶׁמִּצּוֹרַע חֲשׁוּב כְּמֵת. וּמֵהַכְּתוּב: "בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמֵתִי עוֹלָם" לֹמְדִים שֶׁסוּמָא חֲשׁוּב כְּמֵת. וּמֵהַכְּתוּב: "וַתֹּאמֶר אֵל יַעֲקֹב הִבָּה לִּי בָּנִים וְאִם אֵין מִתָּה אֶנְכִּי" לֹמְדִים שֶׁכָּל אָדָם שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים חֲשׁוּב כְּמֵת.

תִּנּוּ רַבָּנָן, נֹאמַר: "אִם בְּחֻקֵּי תַלְכּוּ", אֵין 'אִם' אֲלֵא לְשׁוֹן תַּחְנוּנִים, שֶׁהִקְבִּ"ה מִתְחַנֵּן לְפָנֵיהֶם שִׁישְׁמְרוּ אֶת הַתּוֹרָה. וְכֵן נֹאמַר: "לֹו עָמִי שִׁמְעֵ לִי וְגו' כְּמַעַט אוֹיְבֵיהֶם אֶכְנִיעַ", וְכֵן נֹאמַר: "לֹוֹא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתַי וַיְהִי כְּנֶהֱרַ שְׁלֹמֹדָ וְגו'", הָרִי שֶׁמִּצְפָּה הִקְבִּ"ה מִיִּשְׂרָאֵל שִׁישְׁמְרוּ אֶת הַתּוֹרָה כְּדֵי לִתֵּת לָהֶם שָׂכָר.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּפוּיֵי טוֹבָה, אֵין מְבִינִים תִּנּוּ רַבָּנָן, אָמַר לֵהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, כְּפוּיֵי טוֹבָה²³ אֶת הָרֵב אֲלֵא אַחֲרֵי 40 שָׁנָה בְּנֵי כְּפוּיֵי טוֹבָה! בִּשְׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

לְיִשְׂרָאֵל "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה וְכוּ'", הִיְתָה לָהֶם לֹאמַר 'תֵּן אֶתָּה'. וּמִצִּינוּ שֶׁהָיוּ כְּפוּיֵי טוֹבָה בְּמָה שֶׁאָמְרוּ עַל הַמֶּן: "וְנִפְשָׁנוּ קִצָּה בְּלָחִם הַקֶּלֶקֶל", שֶׁהִתְלַוְנוּ עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִים לְהִתְפַּנּוֹת לְנִקְבִּיבָהֶם, וְהִדְבֵּר הִיְתָה לָהֶם טוֹבָה שֶׁלֹּא הִצְטָרְכוּ לְצִאת שְׁלֹשׁ פְּרַסְאוֹת לְהִתְפַּנּוֹת²⁴. וְכֵן הָיוּ בְּנֵי כוּפִיֵי טוֹבָה, שֶׁאִדָּם אָמַר לְקַבִּ"ה שְׁחֹה נִתְּנָה לוֹ

22 בְּנִדְרִים ד' ס"ד מוֹפִיעַ בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי.

23 אֵינָן מְכִירִין לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְבַעֲלִים. רִשִּׁי.

24 שְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא, 'כְּשֶׁהֵן נִפְנִין – אֵין נִפְנִין לֹא לְצִדִּיהֶן וְלֹא לְפָנֵיהֶן אֲלֵא לְאַחֲרֵיהֶן', וּמִחֲנָה יִשְׂרָאֵל – שְׁלֹשׁ פְּרַסְאוֹת הִיְתָה. רִשִּׁי.

מעץ הדעת, וכאילו שתולה הקלקלה במתנתו של מקום, והוא עשאה לו לעזר. ומשה רבינו לא רמז על תוכחה זו לישראל, אלא לאחר ארבעים שנה, שנאמר: "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב", שלא ידעו מה לבקש כשאמר להם ה' "מִי יִתֵּן". אמר רבה, מכאן נשמע שאדם לא עומד להבין את דעת רבו עד ארבעים שנה, שהרי אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד ארבעים שנה.

דרש רבי יוחנן בשם רבי בנאה את הכתוב: "אֲשֶׁרִיכֶם זֶרְעִי עַל כָּל מִים מְשַׁלְחֵי רֶגֶל הַשָּׂדֶה וְהַחֲמֹר", אשריהם ישראל שבזמן שעוסקין בתורה הנקראת 'מים' ובגמילות חסדים המכונה 'זריעה', יצרם מסור בידם ואין הם מסורים ביד יצרם, משלחים ומשליכין רגלי יצר הרע הבא על האדם מעליהם. תנא דבי אליהו, לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאו.

בישראל די להודיע יום קודם למדנו במשנה, ששלשה ימים קודם חגם של עובדי החג ובע"ז שלשה ימים קודם לשאת ולתת עמהם. שואלת הגמרא, והאם צריכים ג' ימים כדי להתרחק מהחשש שיקנה ממנו לשם חגם, והרי שנינו במשנה, בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו 'אִמָּה מִכְרָתִי לְשָׁחוּט', 'בתה מכרתי לשחוט', כיון שמוחזק באותם ימים שישחוט את הבהמה שקונה באותו היום, וצריך להודיעו שלא יעבור על האיסור של "אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד". ואלו הם הימים: 1. ערב יום טוב האחרון של חג סוכות, שמשלימים קרבנות החג²⁵, 2. ערב יום טוב הראשון של פסח, משום קרבן פסח, 3. ערב עצרת, משום שלמי חגיגה ועולת ראייה. 4. ערב ראש השנה, שבראש השנה אוכלים בשר שהוא יום טוב. ולרבי יוסי הגלילי, אף ערב יום הכפורים בגליל²⁶, שכל האוכל ושותה בט' בו מעלה כאילו התענה תשיעי ועשירי. הרי שמכאן רואים שאין חוששים שקונים בהמה לצורך החג אלא יום אחד, שהרי אין צריך להודיעו שלש ימים קודם כיון שאין רגילות לקנות מוקדם כל כך? עונה הגמרא, שם כיון שקוננו לצורך אכילה, די ביום אחד. כאן שקונים אותם להקרבה לעבודת כוכבים, צריכים שלשה ימים.

שואלת הגמרא, והאם די בשלש ימים כדי לדעת שאינו קונה להקרבה, והרי שנינו בברייתא, שואלים בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר, שתי שבתות. הרי שמתכוונים לחג לפחות שבועים מראש? עונה הגמרא, ישראל המחשיבים אפילו בדוקין שבעין כמזבח הפוסל לקרבן, צריכים שלשים יום להתכונן לחג. אבל עובדי ע"ז שרק מחוסר אבר פוסל כמזבח, די להם בשלשה ימים. וכן אמר רבי אלעזר,

אצל ע"ז רק מחוסר אבר נחשב למום

25 מפני שהוא יום השלמת קרבנות החג שניו במשנה [חגיגה פ"א מ"ו] 'מִי שֶׁלֹא חָג בְּיוֹם טוֹב הֵרָאשׁוֹן שֶׁל חָג, חִוּגָא אֶת כָּל הָרֶגֶל וְיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חָג'. רש"י.

26 בגליל היו רגילין להרבות שמחה יותר. רש"י.

מגין למחוסר אבר שאסור לבני נח להקריב לגבוה? שנאמר: "ומכל החי מכל בשר
שנים מכל וכו'", אמרה תורה הבא בהמה שחייך ראשי אברים שלה, כדי שיוכל
להקריב מהם לאחר המבול. ואין לומר שבא למעט שאין להביא טריפה, כיון שזה
נלמד מכתוב אחר "לחיות זרע".

